

KUŞAKLARARASI İŞBİRLİĞİ VE GERONTEKNOLOJİ

Oya HAZER*
Fahri ÖZSUNGUR**

Özet

Bu makalede geronteolojide kuşaklararası işbirliği konusu araştırılmış, gruplar arası teorik yaklaşımlar ve eğitim faktörü birlikte değerlendirilerek kuşaklararasıdaki uyum ve işbirliği için öneriler ortaya konulmuştur. Geronteolojide kuşaklararası işbirliğinin önemi ortaya çıkarılmış, işbirliği programları ve gruplar arası teorik yaklaşımlar ile konu önemli ve farklı bir boyutta incelenmiştir. Geronteolojide bilginin önemi ortaya konularak, örgün ve yaygın eğitim ile farkındalık yaratılması gerektiği konusu üzerinde durulmuştur. Konu hakkında yapılmış nitel ve nicel araştırmalar birlikte değerlendirilmiş, geronteolojinin kuşaklararası işbirliği ile birlikte düşünülmesi gerektiği, geronteoloji ve kuşaklararası işbirliği için örgün ve yaygın eğitimin önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Geronteoloji, gerontoloji, kuşaklararası işbirliği, işbirliği programları

INTERGENERATIONAL COOPERATION AND GERONTECHNOLOGY

Abstract

Intergenerational cooperation subject is researched in this article, suggestions are revealed for conformity and cooperation on intergeneration with both evaluating intergroup theoretic approaches and education factor. Importance of intergenerational cooperation in gerontechnology is revealed, the subject is researched in significant and varied dimension with cooperation programs and intergroup theoretic approaches. Importance of knowledge in gerontechnology is revealed, dwelled on awareness raising with formal and informal education subject. It is utilized with both qualitative and quantitative researches about subject, gerontechnology should be considered with intergenerational cooperation, it is emphasised importance of formal and informal education for gerontechnology and intergenerational cooperation.

* Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü., e- posta: ohazer@hacettepe.edu.tr

** Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü doktora Öğrencisi, E-Posta: ticareticili@gmail.com.

Key Words: *Gerontechnology, gerontology, intergenerational cooperation, cooperation programs*

GİRİŞ

Yeni teknoloji günümüz dünyasında hızlı bir şekilde geniş bir alana yayılmaktadır. Yaşa bağlı değişen kişisel özellikler, yaşlıların yeni teknolojiyi kullanımı açısından farklılıklar yaratmaktadır. Fiziksel, psikolojik, tüketime bağlı faktörler kişiden kişiye değişim göstermektedir. Yaşlılar ve gençler arasında teknolojinin kullanımı ve kabulü, yalnızlık, teknoloji korkusu, teknoloji bağımlılığı gibi konularda farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle yardımcı teknolojinin kullanımı konusunda yaşlı ve genç bireyler arasındaki farklılıklar, her iki nesil için de kaçınılmaz bir gerçektir. Yaşlanan dünya nüfusunda yaşam süresinin giderek artması, kuşaklar arasındaki çatışma ve etkileşimin önem kazanmasına neden olmaktadır. Bu çatışma ve etkileşim; yaşlı insanların günlük yaşamlarını iyileştirmek ve daha kaliteli duruma getirmek için ortaya atılmış olan, yaşlılık ve teknoloji çalışması olan geronteknoloji yaklaşımı açısından önemlidir (Bouma, 1992: 5). Yaşlı ve genç kuşaklar arasında uyumun yakalanması, geronteknoloji açısından işbirliği adımlarının atılması, sosyal ve psikolojik olarak yaşlı bireylere faydalı olacak ve genç kuşakların yaşlı bireyleri anlamalarını sağlayacaktır.

Geronteknoloji ve kuşaklararası işbirliği birbiri ile bağlantılı iki önemli konudur. Kuşaklararası işbirliğinin yaşlıların ihtiyaç duyduğu teknolojiye uyum, destek, öğrenme ve iletişime yardımcı olması, konunun önemini ortaya koymaktadır. Ürün tasarımında işbirliği programları sonucunda elde edilen verilerden yararlanmak, tecrübelerin dile getirilerek teknolojik ürünler hakkında faydalı ve zararlı unsurların tespit edilmesi güvenlik, ergonomi, sağlık, yaşam kalitesi gibi konularda yararlı olacaktır. Farklı kuşakların farklı tecrübelerini birbirleriyle paylaşması sonucu sinerji ortaya çıkacaktır. Bu sinerji, paylaşımlarla elde edilen bilgilerin ötesinde ürün tasarımı, teknoloji geliştirme, evde bakım hizmeti konularında gerçekleşecek pozitif gelişmeleri oluşturacaktır (Deist ve Latouille, 2016: 284; Reis vd., 2012: 209). Bu alanda gerçekleştirilen bilimsel çalışmaların yetersiz olması, çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu makale ile literatürde yer alan nitel ve nicel araştırma sonuçlarından faydalanarak,

geronteknolojide kuşaklararası işbirliğine farklı bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmıştır.

Geronteknoloji, günümüzde teknoloji kabulü, yalnızlık gibi boyutlar esas alınarak ağırlıklı olarak bireysel kullanımlar dikkate alınarak geliştirilmeye çalışılmaktadır. Geronteknoloji kaliteli bir yaşam için işbirliği gerektiren bir yaklaşım ve çalışmalar bütünüdür. (Prezza vd., 2004: 692; Berg vd., 2016: 50; Petersen vd., 2015: 1085; Ryan vd., 2007: 1436; Davis vd., 1989: 983). Konunun sosyal anlamda önemi de büyüktür. İşbirliği ile ortaya çıkabilecek dayanışma, kültürel etkileşimi ve farklı kuşaklar arasında sosyal ilişkilerin gelişmesini sağlayacak, kişisel yararın ötesine geçerek özgeci davranışları geliştirebilecektir (Campbell, 2006: 360). Bu nedenle bazı sosyal teorilerin açıklanması kuşaklararası işbirliği ve geronteknoloji arasındaki ilişkinin ortaya konulabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu nedenle çalışmada; gruplararası yaklaşım, gruplararası yaklaşımlar arasında yer alan engellenme-saldırganlık hipotezi, sosyal ilişki/ kıyas teorisi, denge teorisi, epistemolojik hipotez ve grup hareketi hipotezi, sosyal etki, sosyal etki yaklaşımı içinde yer alan normatif sosyal etki ve bilgisel sosyal etki, bireysel etki, bireysel etki yaklaşımı içinde yer alan kişisel çıkar/ haz hipotezi konularına yer verilmiştir. Ayrıca, geronteknoloji, kuşaklararası işbirliği, ailede kuşaklararası dayanışma yaklaşımı kavramsal çerçevede izah edilmiş, sosyal teorilerin açıklanması sonrasında kuşaklararası işbirliğinde öğrenme aşamaları, kuşaklararası işbirliği programları konuları bu teoriler ışığında ortaya konulmuştur.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Geronteknoloji

Dünya nüfusunun 2015 in ilk çeyreğinde, % 26 sı 15 yaş altı, % 62 si 15-59 yaş arası ve % 12 si 60 ve üzeri yaşlardan oluşmaktadır (United Nations, 2013). Özellikle doğurganlığın azalması ve ortalama yaşam beklentisinin artış göstermesi ile toplam nüfusa oranla ortalama yaş artış göstermektedir. 2015 yılında 901 milyon insan 60 yaş ve üzeri olarak tespit edilmiştir. Yaşlı nüfus, dünya nüfusunun % 12' sini oluşturmaktadır. 60 yaş ve üzeri nüfus her yıl % 3.26 büyüme göstermektedir. 2015 yılı Temmuz ayında dünya nüfusu 7,3 milyar

olmuştur. Dünya nüfusunun % 9.1' i 5 yaş altı, % 26.1' i 15 yaş altı, % 12.3' ü 60 yaş üzeri, % 1.7' si 80 yaş ve üzeridir. 2015, 2030, 2050 ve 2100 yılları için bazı temel bölge ve dünya nüfus tahmini Tablo 1.' de gösterilmiştir.

Tablo 1. 2015, 2030, 2050 ve 2100 Yılları İçin Bazı Temel bölge ve Dünya Nüfus Tahmini

Temel Bölgeler	Nüfus (Milyon)			
	2015	2030	2050	2100
<i>Dünya</i>	7.349	8.501	9.725	11.213
Afrika	1.186	1.679	2.478	4.387
Asya	4.393	4.923	5.267	4.889
Avrupa	738	734	707	646
Latin Amerika and the Karayipler...	634	721	784	721
Kuzey Amerika	358	396	433	500
<u>Okyanusya .....</u>	<u>39</u>	<u>47</u>	<u>57</u>	<u>71</u>

(**Kaynak:** United Nations (2015). *World Population Prospects The 2015 Revision: Key Findings and Advance Tables: I*, Erişim: http://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key_Findings_WPP_2015.pdf (14.06.2016).

Bu bilgiler ışığında, yaşlı nüfusun giderek artması, teknolojinin hızlı değişimi, geronteknoloji kavramını ortaya çıkarmıştır. Geronteknoloji, yaşlı insanların yardımcı ve destek teknolojilerine uyum sağlayabilmeleri için yardımcı olmaktadır. Geronteknoloji, gerontolojinin araştırılma ve uygulanmasını kapsayan, yaşlılık ve teknoloji hakkında bilimsel çalışmaları içeren ve bu bağlamda teknoloji temelli ürün ve hizmetler ile çevrenin dağıtım ve geliştirilmesini içeren disiplinler arası bir alandır

(Fozard vd., 2000: 331). Akıllı ev teknolojisi, hasta asansörü, mobil hasta takip sistemleri, alarm bileklik ve çağrı cihazları gibi teknolojiler yaşlı ve hastalara birçok konuda yardımcı olmaktadır. Özellikle iletişim ve bilgi teknolojileri geronteknolojinin çalışma alanı içinde yer almaktadır. Hızla değişen teknoloji, giderek farklılaşan ve artan iletişim ağı yaşlıların bakımı, sosyal gelişimi ve eğitimi konularını etkilemektedir. Her kuşağın yaşam evresinde gerçekleşen teknolojik gelişmelerin farklı olması kuşaklararası ilişkiler anlamında önemlidir. Geronteknoloji, yaşlılık ve teknoloji temelli ürünlerin dağıtım ve geliştirilmesini çevre faktörünü gözetenek farkındalık yaratmaktadır. Bu farkındalığın yaşlılar lehine oluşturulması ise birçok faktörün incelenmesini gerektirmektedir. Özellikle iletişim, uyum, işbirliği gibi konular bu faktörler arasında yer almaktadır. Her kuşağın fırsatlar ve tehditler bağlamında farklı koşullara sahip olması işbirliği ve iletişimin önemini ortaya koymaktadır. Yaşam evreleri birbiri ile kesişen kuşaklarda bu durum daha net bir şekilde görülebilir. Yaşlı olan bireyin aynı zaman diliminde genç kuşakta yer alan bireye göre teknolojik gelişmelere uyum sağlama açısından algısal ve öğrenme süreçleri bağlamında eşit olmayan şartlara sahip olabilir. Böyle bir durumda kuşaklararası işbirliği önemli bir rol oynayacaktır (Schmitt vd., 2015: 15). Her iki farklı kuşakta yer alan bireyin birbirilerine teknoloji anlamında zayıf ve üstün oldukları durumları, mevcut teknolojinin fırsat ve tehdit unsurlarını iletişim yoluyla aktarmaları kuşaklararası işbirliğinin temelini oluşturmaktadır. Teknolojik ürünlerin kullanımları konusunda verilecek bilgiler, her iki kuşak için de faydalı olacaktır. Kullanım kolaylık ve zorlukları, kullanımdaki teknik detaylar, güvenlik unsurları, ergonomi, ürünün kullanım alanları ve buna benzer konular kuşaklararası işbirliği ile geronteknolojiye yardımcı olabilecek konular arasındadır (Glass ve Plaats, 2013: 438; Large vd., 2006: 78).

1.2. Kuşaklararası İşbirliği

Kuşaklararası işbirliği, farklı yaşlardaki insan grupları arasında gerçekleştirilen uyum, destek, etik ve toplumsal değerler, sosyal organizasyon kapsamında organize edilmiş, maddi veya manevi tatmine dayalı, ortak bir amaç veya çıkara yönelik etkileşim süreci ve eylemler toplamıdır (Merz vd., 2007: 176). Kuşaklararası işbirliği, farklı kuşaklardaki kişilerin belirli ve ortak bir amaç etrafında toplanarak faydalı ve verimli bir çalışma ortaklığının gerçekleştirilmesidir. Kişiler,

amaçlarını önceden belirler, bu amaçlar etrafında deneyim ve bilgilerini paylaşırlar. Bu süreçte bireyler birbiri ile iletişim içindeyken yeni fikir ve yaklaşımları da birbirilerine aktarırlar (Javrh ve Kalin, 2010: 5008). Bu iletişim ve etkileşim ile çatışmalar bertaraf edilmeye, sorunların üstesinden gelinmeye çalışılır.

Çatışmaları bertaraf etmeyi içeren kuşaklararası işbirliği, gerçekçi çatışma ve sosyal kimlik teorisi olmak üzere temelde iki teoriye dayanmaktadır. Gerçekçi çatışma teorisi, gruplar arasındaki çekişmeye dayanır. Gruplar arasında amaçlar yönünde bir çelişme mevcuttur. Bu nedenle gruplar birbirini dışlar. Böylece ortaya gerçekçi bir çatışma çıkar. Ortak amaçlar arttıkça, çatışma azalır (Sherif, 1966: 85). Sosyal kimlik teorisi ise, iletişim ve etkileşimin bir sonucu olarak grup içi yaşamdan dolayı ortaya çıkan algı, düşünce gibi unsurlardan oluşur (Tajfel, 1978: 77). Aile, arkadaşlar ve komşular gibi gruplar bireyin pozitif kimliğinin ortaya çıkmasına neden olur. Böylece bu grupların hepsinde de yer alan bireyin sosyal kimliği, her grup için farklılık arz edeceğinden, bu durum belirgin bir çatışmayı da ortaya çıkarabilecektir. Yaşlanan nüfus, gelişen teknoloji, ekonomik şartların zorlaşması kuşaklararası çatışmayı artırabilmektedir (Campbell, 2009: 47). Bu nedenle, kuşaklararası çatışmanın azaltılması, gruplar arası dışlamanın önüne geçilmesinde işbirliği önem arz etmektedir.

Kuşaklararası işbirliği birden fazla ve çeşitli kişilerce yapılır. İşbirliğinde bir araya gelen çeşitli kişilerin çıkarları ve amaçları aynı yöndedir. Bu unsurlar düşünüldüğünde kuşaklararası işbirliğinin çalışma ortaklığı olduğunu söylemek mümkündür. Dayanışma ise karşılıklı bağlılığı gösterir. Bir topluluk içindeki bireylerin düşünce, duygu ve çıkarları konusunda gerçekleşen bağlılık dayanışmayı meydana getirir. İşbirliğini dayanışmadan ayıran temel unsur, bir araya gelen insan topluluğunu oluşturan kişilerin bir işin yapılmasına odaklanmasıdır. Kuşaklararası işbirliğinde, dayanışmada öngörülen bağlılık şartı aranmaz. Bu şartın varlığı, işbirliğinde sonuca yönelik eylemlere katkı sağlar. Bu nedenle geronteknolojide dayanışmanın varlığı başarıya ulaşma açısından önemli ancak tek başına yeterli değildir. Dayanışmanın duygusal, düşünsel ve çıkar anlamında bağlılık oluşturması, istenen sonuca ulaşmak anlamında her zaman başarılı olmayabilir. Bu bağlamda geronteknoloji açısından işbirliği odaklı bir süreç, yaşlıların teknolojiye uyumları açısından daha

faydalı, rasyonel ve gerçekçi olacaktır. (Vernon, 1999: 170; MacCallum vd., 2010: 114; Murayama vd., 2015: 306; Hamada ve Yanagihara, 2016: 161).

1.3. Ailede Kuşaklararası Dayanışma Yaklaşımı

Kuşaklararası dayanışma, bir taraftan belirli bir davranışı, diğer taraftan ait olma hissi ile kuşakların birbirleriyle olan yakın ilişki ve bağı inceleyen bir yaklaşımdır. Aile kuşaklararası dayanışma yaklaşımı yakınlık, işbirliği, fikir birliği, kaynak paylaşımı, aileye ilişkin normlar, aile içi ilişkilerin getireceği fırsatları kapsamaktadır. Kuşaklararası dayanışma yaklaşımı işlevsel, duygusal ve ilişkisel boyutları içermektedir. İşlevsel boyut, zaman veya para gibi konularda destekle ilgilidir. İlişkisel boyut, ortaklaşa gerçekleştirilen aktiviteleri kapsar. Duygusal boyut ise duygusal yakınlık, duyarlı yaklaşım gibi tutumları içerir (Szydlik, 2008: 98). Bu yaklaşımın anlaşmaya dayalı ve yapısal boyutları da vardır. Anlaşmaya dayalı boyut paylaşılan değerleri, yapısal boyut ise kuşaklararası iletişim sonucunda oluşan fırsat yapısını içermektedir (Jarrott, 2010: 114).

Bengtson ve Schrader (1982) bu yaklaşımı tablo 2.'de görüleceği üzere altı boyutta incelemiştir (Bengtson ve Roberts, 1991: 857).

Boyut	Nominal Tanım	Ampirik Göstergeler
İlişkisel Dayanışma	Aile bireyleri arasındaki etkileşimin sıklığı ve şekli	1-Kuşaklararası etkileşimin sıklığı (Yüz yüze, sosyal medya, telefon vb.) 2-Paylaşılan ortak faaliyetlerin türü (Özel günlerde gerçekleştirilen aktiviteler, eğlence faaliyetleri vb.)
Duygusal Dayanışma	Aile bireyleri arasındaki pozitif duygunun türü ve derecesi, bu duyguların	1-İçtenlik, yakınlık, anlayışlı olmak, güven, saygı vb. gibi duygulardan aile bireylerinin etkilenme düzeyi

	karşılıklılık düzeyi	2-Aile bireyleri arasındaki pozitif duygularda algılanan karşılıklılık düzeyi
Uzlaşımsal Dayanışma	Aile bireyleri arasında tutum, değerler ve inanışlar hakkında anlaşma düzeyi	1- Aile içi uyum açısından, belirli değerler, tutum ve inanışların bireysel olarak ölçülmesi 2- Değerler, tutum ve inanışlar açısından diğer aile bireyleri ile olan benzerliklerin algılanma düzeyi
Fonksiyonel Dayanışma	Kaynaklarla ilgili değişim ve yardım düzeyi	1-Kuşaklararası yardım konusunda değişim sıklığı (finansal, fiziksel, duygusal vb.) 2-Kuşaklararası kaynakların değişiminde karşılıklılık düzeyi
Normatif Dayanışma	Aile rollerine bağlılık ve ailesel zorluklarla karşılaşma gücü	1-Aile ve kuşaklararası rollerin önemlilik düzeyi 2-Ailesel yükümlülükleri karşılama gücü
Yapısal Dayanışma	Aile bireylerinin sayısı, türü ve coğrafi yakınlıkları açısından kuşaklararası ilişkilerdeki fırsat yapısı	1-Aile bireylerinin ikametlerine göre yakınlığı 2-Aile bireylerinin sayısı 3-Aile bireylerinin sağlık düzeyleri

Kaynak: Bengtson, V. L., Roberts, R. E. L. (1991). Intergenerational Solidarity in Aging Families: An Example of Formal Theory Construction, Journal of Marriage and the Family, Sayı 53: 857.

Tüm bu boyutlar birlikte düşünüldüğünde fiziksel, zihinsel ve sosyal kapasite ve durumlarını iyileştiren teknolojik ürünlerin ve uygulamaların araştırılması, geliştirilmesi, sunulması ve değerlendirilmesi ile ilgilenen multidisipliner bir yaklaşım olan geronteknolojinin kuşaklararası dayanışma ile ilişkili olduğu görülebilir. İletişim teknolojisi, evde bakım hizmetleri ve acil durum butonu gibi yardımcı teknoloji, hemşire ve sağlık destek hizmetleri için mobil teknoloji geronteknolojinin hizmet alanı içinde yer alır. Geronteknoloji, yaşlı ve bakıma muhtaç kişilerin fiziksel engellerine yardımcı olacak teknolojik araç ve gereçleri sunarak, kişinin fiziksel durumu nedeniyle kötüye giden yaşam kalitesini iyileştirir. Zihinsel güçte yaşanan sorunlar, geronteknolojinin sağladığı teknolojik cihaz ve yardımcı araçlarla iyileştirilebilmektedir. Ailede kuşaklararası dayanışma, yaşlı ve genç bireylerin ortaklaşa gerçekleştirdiği aktiviteler, uyum süreci, duygusal yakınlıkları, tutumları, paylaşılan değerleri, iletişim sonucunda oluşan fırsatlar ile geronteknolojiye yardımcı olur (Izuhara, 2010: 152). Kuşaklararası dayanışma, karşılıklı iletişim ile etkin duruma gelir. Karşılıklı iletişim ise bireylerin birbirlerine davranışlarının gelişmesine, duygusal yakınlığa, paylaşılan değerlerin giderek artmasına neden olur. Ayrıca karşılıklı iletişim, gerçekleştirilen kuşaklararası dayanışma projesinin de ötesine geçerek güçlü sosyal bağların oluşması gibi fırsatları beraberinde getirebilir. Hayatında kendini yalnız hisseden yaşlı ya da genç bireylerin kuşaklararası dayanışma ile psikolojik olarak kendini güçlü hissetmesi önemli bir fırsattır. Yapılan bir araştırma yaşlı insanların internet kullanımını insanlarla iletişim için gerçekleştirdiğini göstermektedir. Bu durum, iletişimi sağlayan dayanışmanın önemini göstermektedir (Pecchioni vd., 2005: 234).

2.GRUPLARARASI YAKLAŞIM

Kuşaklararası etkileşimin çözümü farklı nesillerden oluşan gruplararası yaklaşıma bağlıdır. İletişim ve karşılıklı etkileşimde en etkin yol bu yaklaşımın sağlanmasında izlenen yoldur. İzlenen bu yolda, farklı nesillerden oluşan gruplar arası iletişim ve etkileşimin bireyler üzerinde yarattığı algı ve ön yargı önem arz eder. Bu konuda yapılmış bazı çalışmalar konunun önemini ortaya koymaktadır. Yapılan bir çalışmada, yaşlı bireyler gençlerin gözünde uyumsuz, otoriter, kibirli, ihmalkar olarak nitelendirilmiştir (Giles vd., 2003: 1). Buna bağlı olarak bazı genç bireylerin yaşça büyük bireylerle konuşmaktan kaçındığı gözlenmiştir

(Ryan, vd., 1992: 423). Diğer bazı araştırmalarda genç bireyler yaşlılarla iletişimi daha az tatminkar ve problemlili görmektedir (Hummert, 2010). Yine başka bir araştırmada, yaşlı bireyler gençlerle iletişim konusunda yaşa bağlı hassasiyetleri nedeniyle büyüklük taşıyan ve ön yargılı bir duygu içindedirler (Giles ve Gasiorek, 2010: 242). Bu araştırmalarda görülen ayrımcılık ve kendini diğer gruptan soyutlama davranışı ile negatif algı sosyal kimlik teorisini akla getirmektedir (Tajfel ve Turner, 1985: 8). Bu teoriye göre bireyler kendilerini ve diğer bireyleri dine, cinsiyete ve yaşa dayalı gibi çeşitli sosyal kategorilerde sınıflandırmaya eğilimlidirler (Tajfel, 1978: 78). Bu durum bireylerin gruplar arası ilişkilerinde ön yargılı olmalarını tetiklemektedir. Rabbie' ye (1982) göre, karşıtlık gruplar arasında bireyler arasındakinden daha kolay meydana gelmektedir (s. 123). Bu nedenle kuşaklararası iletişim ve etkileşimde, grup üyelerinin seçiminde çatışmaların yaşanmamasına, ön yargıların oluşmasını engelleyecek oluşumlar gerçekleştirilmesine dikkat etmek gerekir.

Farklı nesillerin oluşturduğu gruplar ile teknolojik ürünler hakkında yapılacak ortak çalışmalarda kuşaklararası yaklaşım, grupların birbirleriyle etkileşimi açısından önemlidir. Bu etkileşim, görüş ayrılıklarının ve çatışmaların ortadan kaldırılmasına yardım eder. Birbirleriyle uyum sağlayacak bireylerin tespit edilebilmesi ve doğru davranış kalıplarının uygulanabilmesi için, kuşaklararası işbirliğine ilişkin gerçekleştirilecek teknolojiye uyum sağlamaya dair programlarda grupların ön yargıları, olaylara bakış açıları ve çatışma durumları göz önünde bulundurulmalıdır. Geronteknolojiye bağlı kuşaklararası işbirliği çalışmalarında gruplararası durumlar, grupların özellikleri, gruplararası yaklaşıma göre düşünülmelidir (Hjälml, 2012: 302).

2.1.Engellenme- Saldırganlık Hipotezi (Frustration- Aggression Hypothesis)

Kuşaklararası işbirliği etkin ve verimli ortak bir çalışmayı gerektirir. Bu anlamda işbirliği katılımcılarının kişisel özellikleri, başarıya giden yolda engeller ortaya çıkarabilir. Özellikle ortak çalışmalarda kuşaklararası grupları oluşturan bireylerin saldırgan hareketleri, olaylara bakış açısının negatif olması gibi unsurlar çatışmayı beraberinde getirir. Bu tür

davranışlar, engellenme- saldırganlık hipotezi ile açıklanmaktadır (Davidson vd., 2003: 811).

Freud ve McDougal, sinirlilik ve saldırganlık durumunun içgüdüsel yansıma hareketleri olduğunu açıklamışlardır (Averill, 1982: 128). Dollard, Doob, Miller, Mowrer ve Sears' a (1939) göre, hayal kırıklığı durumunda saldırganlık yerini zayıflık ve savunmasızlığa bırakabilir. Zayıflık ve savunmasızlık kişiyi agresif davranışlara dolayısı ile sapkın tepkisel hareketlere neden olabilir. Çoğunluğun görüşlerinin çoğu zaman toplam kanı olduğu düşünüldüğünde, azınlık görüşleri çoğunluğa tercih edilmez. Bu nedenle, sapkınlar azınlıkta kaldığından günah keçisi diğer bir deyişle hedef olurlar (Insko ve Schopler, 2013: 322).

Engellenme, etki ve saldırganlık, tepkidir. Bireyin amaca yönelik hareketi engellendiğinde duygusal uyarılma yaşar (Dollard vd., 1939: 7). Bu durumda, gerçekleşmesi beklenen davranış engellenir. Bu engellenmeye karşılık, kişi bir karşı tepki oluşturur. Kişi bu engele karşı, öncelikli hedef olarak engelin kaynağını seçer (Craighead ve Nemeroff, 2001: 603). Susayan bir kişi, içecek otomatından parayı ilgili yere atmasına rağmen suyu alamazsa makineye saldırgan davranışlar sergileyebilir. Parayı cihaza atmasına rağmen ürünü alamayan tüketici zihninde büyük bir haksızlığa uğradığı düşüncesine kapılır ve cihazı tekmeleyebilir. Bu tepkiler kişiden kişiye değişebilir. Saldırganlık sadece kaynağa yönelik olmayabilir. Öğrenme durumu yüksek olan, engelleme durumunun gerçekleştiği somut olayda engelleyenin ya da tepkiyi yöneltmesi gereken kişi ya da nesneyi bilen kişi engelin kaynağı yerine bir başka hedefe yönelebilir. Çözüme daha çabuk kavuşacağını düşündüğü nesne ya da kişiye tepkiyi yönelten birey agresif davranışlarını kontrol altında tutabilir. Zira, öğrenme ile daha önce konu hakkında bilgi edinmemiş bireyin engele karşı savunmasız ve zayıf olma ihtimali diğer duruma göre daha yüksektir. Öz güveni yüksek kişilerde ya da temkinli bireyler de agresif davranışlarını kontrol altında tutabilir (Kassinove, 2013: 51).

Engellenme ve saldırganlığın ikili ilişkilerde çatışmaya neden olabileceği düşünüldüğünde, kuşaklararası işbirliğinde birey özellikleri ağırlıklı olarak önem arz etmektedir. Geronteknoloji açısından, yaşlıların teknolojiye uyumlarının sağlanması için yapılacak işbirliği çalışmalarında, katılımcıların kişisel özelliklerinin önceden tespit edilmiş

olması bu açıdan önemlidir. Zira, olası bir saldırgan davranışla motivasyonun düşmesi, tüm katılımcıları olumsuz yönde etkileyecektir.

2.2.Grup Hareketi Hipotezi (Group Locomotion Hypothesis)

İşbirliğinin nesiller arasında gerçekleşmesi grup üyeleri üzerindeki baskı ve özgür hareket edebilme durumu da bağlıdır. Belirli bir amaç etrafında toplanmış grupların, üyelerinin bu amaç etrafında hareket etmeleri sağlanmalıdır. Grup üyelerinin belirlenen ortak amacı aşan hareketleri düzensizlik ve amaca ulaşamama ile sonuçlanır. Bu bağlamda grup hareketi hipotezi önem arz etmektedir (Paulus, 1989: 189; Schneider, 1991: 19).

Gruplar, amaç ve normlarına uygun hareket etmeyenlere karşı yaptırım gücünü kullanmak isteyen insan topluluklarıdır. Gruplar, üyelerinin davranışları üzerinde çoğunlukla sosyal baskı ile ilişkilendirebileceğimiz bazı kontrol mekanizmaları tesis ederler. Kontrol altında tutma düşüncesi grubun sürekliliği ve ortak amaçların gerçekleştirilmesidir. Festinger' e (1950) göre, grupların amaca yönelik hareketlerini kolaylaştırma hedefi uyum baskısını oluşturur. Grubun devamı için amaçların gerçekleştirilmesi ve amaca yönelik eylemler önemlidir. Grup üyeleri arasında düşünce farklılıkları varsa, bu düşünce sapmaları ortak düşünce etrafında birleşmek üzere engellenmelidir (Festinger, 1950: 6; Hassin vd., 2010: 451). Düşünce sapmaları, grup içinde düzensizliğe dolayısıyla nesiller arası yapılacak işbirliği çalışmalarında da amaca ulaşamamaya neden olacaktır. Yaşlıların teknoloji anlamında ihtiyacı olduğu destek, düşünce sapmalarına engel olunmasını gerektirir (Egolf, 2001: 131)

2.3.Sosyal İlişki/ Kıyas Teorisi (Social Comparison Theory)

Nesiller arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde bireysel düşünce kıyas önemlidir. Kuşaklararası işbirliği, bireysel düşünce ve kıyaslanmanın sağlayacağı faydalara ihtiyaç duyabilir. Kıyasın sapkın olmayan pozitif davranış kalıpları için yapılması bu anlamda önemlidir. Zira, sapkınlik sosyal gerçekliğe zarar verir. Bireyler, kendilerini diğer kişilerle kıyaslaması neticesinde elde ettiği sonucu kendine uygular (Paulus, 1989: 189). X marka bir telefonun kola takılan aparatının A modelini almış olan ancak kullanım konusunda zorluk çeken ve bu teknolojiyi kabul etmek

istemeyen M (yaşlı birey) kişisi, bu telefon aparatını kullanan ve ikili diyalog içinde olduğu L (genç birey) kişinin de kullandığını görür ve L (genç birey) kişisi bu aparatın kullanımını konusunda M (yaşlı birey) kişisine yardımcı olursa, yaşlı birey kıyasla bu aparatın kullanımının kolay olduğunu düşünebilir. Böylece teknoloji kabulü için önemli bir adım atılmış olur (Gass ve Seiter, 2014: 131).

Yapılan araştırmalar, sosyal ilişkinin bireyler ve kuşaklararası işbirliği açısından önemini ortaya koymaktadır. Bireylerin algılarındaki değişimleri gözlemek amacıyla çekicilik, gruplar arası kaygı, tutum ve oyun keyfinin ölçüldüğü bir araştırmada, bilgisayar oyunu koşulunda olanlar gruplar arası kaygı ve tutumlarında bilgisayar oyununda olmayanlara göre daha pozitif yönde bir değişim gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı araştırmaya göre, oyundan alınan haz algısı yaşlı kişilerde kuşaklararası pozitif algının geliştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu durum yaşlı kişilerin gençlerin hissettiklerini kıyas yoluyla pozitif olarak algıladıklarını göstermektedir (Chua vd., 2013: 2303). Geronteknoloji açısından düşünüldüğünde yaşlıların teknolojiye uyumlarını sağlayacak kuşaklararası işbirliği çalışmalarında, katılımcıların birbirlerinden etkilenmeleri ve ortak çalışmanın kıyas yoluyla pozitif algıya neden olması sosyal ilişki- kıyas teorisinin önemini ortaya koymaktadır.

2.4.Denge Teorisi (Balance Theory)

İşbirliği, ilişkilerde belirli bir denge gerektirir. Denge, nesiller arasında etkileşim açısından istikrar ile gerçekleşir. İstikrar ve denge görüşünü savunan Heider, üçlü bir ilişkiye işaret eder: ben, dostum ve düşmanım. Ben ve dostum, ben ve düşmanım, dostum ve düşmanım arasındaki ilişkilerin dengede olup olmadığının araştırılması kişilerin diğer kişiler hakkındaki fikirlerini anlayabilmek için önemlidir (Heider, 2012: 174). İnsanlar bir kişiye hayranlıkla bakarken diğerine saygı duymuyor ise bu iki kişinin evlenmesinin anlaşılması güçtür. Bu durum dengesizliğin bir göstergesidir. Denge teorisi geleceğe ait gerçeklik bağlantısı kurulabilmesi açısından önemlidir. Sistem dengeye ulaştığında geleceğe ait gerçeklik kurulabilir (Kruglanski ve Stroebe, 2011: 209). Yaşlılar ile uyum sağlayacak teknolojilerin geliştirilmesi, geleceğe ilişkin gerçeklik sistemlerinin kurulmasına bağlıdır.

2.5.Epistemolojik Hipotez (Epistemological Weighting Hypothesis)

Nesiller arası ilişkilerde, grubu oluşturan kişilerin sosyal ya da kişisel bilgiye verdikleri önem uyumun gerçekleşmesi açısından önemlidir. Bu durum kuşaklararası etkileşimde önemli rol oynar. Kişisel ve sosyal bilgi edinmenin gruplar arasındaki uyum açısından önemine işaret eden görüş, epistemolojik hipotezdir (Gass ve Seiter, 2014: 132). Bu hipotez, bilgi kuramına dayanır. Birey bilgiyi kişisel ya da sosyal olarak edinir. Kişisel bilgi edinme, deneme-yanılma ve gözlemsel kavrayış ile mümkündür. Sosyal bilgi edinme ise gözlem ve iletişimle mümkündür. Bireysel görüş grubun görüşü ile çeliştiğinde iki bilgi edinme yöntemi birbiriyle yarışır. Bireylerin sosyal ya da bireysel bilgiye verdikleri önemin derecesi, grup kararlarına uyum açısından önemlidir. Bu anlamda her birey diğerine göre daha uyumlu olabilir (Campbell vd., 1999: 10). Grup ile birey arasındaki ilişkiyi ölçen uyum, farklı kategorilerde incelenebilir. Allen, uyumu “ortak uyum ve şahsi anlaşma”, “ortak uyum ve şahsi anlaşmazlık”, “ortak uyumsuzluk ve şahsi anlaşma”, “ortak uyumsuzluk ve şahsi anlaşmazlık” şeklinde dört kategoride incelemiştir (Levine, 2013: 142, Allen ve Newton, 1968: 3). Bu dört uyum türü birey ile grup arasındaki farklı ilişkiler ve bu ilişkilerin neticesinde ortaya çıkan etkileşimi ortaya koymaktadır. Allen’ e göre bilgisel etkinin bireysel değişimle ortak uyuma neden olması, normatif etkiye göre daha olasıdır (Allen ve Newton, 1968: 2). Epistemolojik hipotez, yaşlı ve genç nesil arasında gerçekleştirilecek müşterek çalışmalarda önemini gösterir. Farklı nesillerden kişilerin bir araya geldiği geronteknoloji anlamındaki çalışmalarda uyumun sağlanması, kişisel ve sosyal açıdan elde edilen bilgilerin çatışmaya neden olmamasına bağlıdır.

3.SOSYAL ETKİ (SOCIAL INFLUENCE)

Bireyler grup ve sosyal sınıf içinde tutunmak, uyum sağlamak için bazı sosyal etkiler altında kalır ve bunlara katlanabilirler. Grup amaçları, toplam kanı ve kararlar, sosyal baskı bireylerin davranışlarını etkiler. Özellikle çoğunluğun etkisi azınlığa oranla daha güçlüdür (Gerard ve Miller, 1975: 123). Bu etkiler, bireylerin bilgi edinme ya da kurallara riayet etme şeklinde gerçekleşebilir. Sosyal sınıf içindeki konumu korumayı hedef tutan bireyler kendi faydalarını bu şekilde sağlayabilirler (Gilbert vd., 1998: 166).

Toplumsal hareketler, kişiler üzerinde önemli düzeyde etki eder. Sosyal aktiviteler, müşterek çalışmalar, toplu hareketler insanların kararlarını etkiler. Müşterek çalışmayı gerektiren işbirliği hareketleri için sosyal etki önem arz eder. Kurallara uymak, edinilmiş bilgi, liderlik gibi kavramlar sosyal etkinin çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceğini göstermektedir. Bu nedenle sosyal etkiyi normatif, bireysel ve bilgisel olmak üzere üç başlıkta altında inceleyebiliriz (Eysenck, 2015: 27).

3.1.Normatif Sosyal Etki (Normative Social Influence)

Geronteknoloji, yaşlıların çevrelerine uyum sağlamaları için gerekli ve önemli bir yaklaşımdır. Uyum ise var olan kurallara, insanlara uygun hareket etmekle sağlanır. Aynı şekilde İşbirlikçi eylemler de uyum gerektirir. Çatışmaları asgariye indirebilmek, ortak bir amaç ve plan sınırında hareket etmekle sağlanabilir. Kuşakları bir amaç etrafında toplayabilmek, farklı nesillerden oluşan grupların bu amaç etrafında yönetilmesini sağlamak önceden belirlenmiş kurallara uymakla mümkündür. Bu durum, normatif sosyal etkiyle açıklanabilir (Susanto ve Aljoza, 2015: 628).

Normatif sosyal etki, diğer kişilerden pozitif beklentilerle uyum sağlama etkisidir. Kurallara uymak ya da örnek almak bu etki modelini açıklayan anahtar kelimelerdir. Zira birey, dâhil olduğu grubun kurallarına uymak ve onu örnek almak durumunda kalabilir. Gruptaki statünün korunması, gruba dahil olabilmek, diğer üyelerce uyumlu bir kişi olarak anılmak grubun karar ve kurallarına uymakla mümkündür (Eysenck, 2005: 231). Grupça gidilen bir öğle yemeğinde ortak karar balık yemek ise, grup içindeki herhangi bir kişinin balığı sevmemesine rağmen gruba yemeğe gitmesi, normatif sosyal etkiye örnek verilebilir. Bu durumda birey, sevmediği bir yemeği yiyeceğini bilerek gruba uyum sağlamaya yönelik davranışını geliştirir. Ancak sonuçta, gruba uyum sağlandığı için grubun ortak kanısının kişinin kendisi üzerinde pozitif bir etki yaratacağı düşünülür. Yeni bir gruba girmek, dâhil olunan grup içindeki yerin korunması, başkaca sosyal gruplar ve bireyler üzerinde pozitif etki yaratmak üzere grubun ortak kararına uyum sağlamak gerekli olabilir. Karizmatik kişiler ile lider vasfındaki bireyleri bu durumdan ayırmak gerekir. Çünkü, liderler ve karizmatik kişiler normatif sosyal etkinin istisnasıdır (Gilbert vd., 1998: 166).

3.2.Bilgisel Sosyal Etki (Informational Social Influence)

Bilgisel sosyal etki, diğer kişilerden gerçeklik hakkında edinilmiş bilgi etkisidir (Deutsch ve Gerard, 1955: 629). Bilgisel sosyal etkiye örnek olarak çalışma odasında bir konu üzerine yoğunlaşmış bir grup verilebilir. Grubun bir konu üzerine yoğunlaştığını gören yaşlı bir birey, konuyu öğrenme merakı ile gruba yakınlaşabilir ve grubun odaklandığı konu ile ilgilenebilir. Bu durum esasen kişisel meraktan ve toplam kanının doğru olduğu inancından kaynaklanır. Birey, bu kalabalık grubun yönelmesinin haklı bir gerekçe ile gerçekleştiği inancındadır. Birey gruba yavaş, davranışları izler ancak grubun davranışına uygun hareket etmek durumunda kalmayabilir. Bilgisel sosyal etki sadece sosyal hareketlerden edinilen bilgilerle davranışın gerçekleşmesini sağlar. Gruba yönelim gerçekleşebilir ancak ilgi gerçekleşmeyebilir. Normatif sosyal etki bireyler üzerinde, bilgisel sosyal etkiden daha etkilidir. Zira toplam kanıya uyum çoğu kez bir gruba üye olanlar arasında gerçekleşirken (normatif), toplam kanıyı gösteren bilgiye yönelim (bilgisel) her sosyal sınıf ya da grupta gerçekleşebilir (Baumeister ve Bushman, 2007: 267).

Grup çalışmalarında, bilgisel sosyal etki yaşlılar üzerinde pozitif algı yaratabilir. Ortak çalışmaların, farklı nesilleri oluşturan gruplardaki birey sayısının artırılarak gerçekleştirilmesi ve bu grubun pilot grup olarak tespit edilmesi şeklinde yürütülmesi sonucunda ortaya çıkan ilgi düzeyine göre çalışmaların yürütülmesi faydalı olabilir. Böylece bilgisel sosyal etkiden faydalanarak, çalışmanın az sayıda ya da çok sayıda gruba yapılması konusunda önemli bir bilgi edinilmiş olacaktır (Glasser ve Salmon, 1995: 180).

4. BİREYSEL ETKİ (INDIVIDUAL INFLUENCE)

Bir projenin başarıya ulaşabilmesi uyumlu bir takım çalışmasına ve katılımcılar tarafından kabul edilmiş etkili liderliğe bağlıdır. Farklı kuşakları gruplar halinde ortak bir çalışmada toplamak, onları yönetmek, çalışmayı sürdürmek ve geri beslemelerle denetlemek takıma uygun bir lider gerektirir (Mukherjee, 2016: 86). Bireylerin gruba uyumu teorisinin istisnası niteliği taşıyan bu durum, bireylerin toplum üzerindeki etkisidir. Olağan sosyal ve tarihi süreçte bireyler, sosyal sınıflara ve gruplara uyum sağlamak durumundadır. Aksi halde, gruptan çıkarılma ya da statüsünü

koruyamama gibi bir durumla karşılaşabilirler. Gruplar, amaçlarını gerçekleştirebilmek ya da süreklilik için bireyler üzerinde sosyal baskı oluşturabilirler. Ancak, grupların da bireylerden oluştuğu hususu düşünüldüğünde bireylerin ortak düşünceleri ne kadar önemli ise herhangi bir bireyin düşüncesi de önem taşır. Zira, sosyal problemlerin çözümü matematiksel hesaplarla çözülebilecek kadar kesin unsurlar içermeyebilir. Aynı şartlar altında X gününde Y kararını veren bir kişi, A gününde B kararını verebilir. Buradan hareketle bireyler de çevresindeki kişileri, grupları, sosyal sınıfları etkileyebilir. Bu kişiler, liderler veya karizmatik kişiler olabilir (Nielsen vd., 1995: 35).

Geronteknolojik çalışmalar, güçlü ve etkin bir lider ışığında hareket eden takımlar ile gerçekleştirilmelidir. Özellikle nesillerin birbiri ile temas halinde gerçekleştirilecek bilimsel çalışmalarda takım çalışmalarında lider seçimine, liderin takımı oluşturan kişiler üzerinde pozitif yönde etki edebilecek kişiliğe sahip olmasına dikkat etmek gerekir. Ayrıca lider, yapılacak çalışmalarda yaşlıların hassas olduğunu, nesiller arasında veya aynı nesildeki kişiler arasında duygusal ve düşünsel anlamda önemli farklılıklar olabileceğini asla unutmamalıdır (Melo vd., 2014: 923).

4.1.Kişisel Çıkar/ Haz Hipotezi (The Hedonistic Hypothesis)

Kuşaklararası işbirliği çalışmalarında yer alan farklı nesillere ait gruplarda yer alan kişiler birbirlerinden farklı kişisel özelliklere, algılara, düşüncelere sahiptir. Bazen ortak amaç etrafında toplanmak işbirliğinin başarıya ulaşması için yeterli olmayabilir. Bu grupların ortak amaç ve çıkarları ile grupları oluşturan kişilerin amaç ve çıkarları ters düştüğünde grup ile birey arasında çatışma başlar. İşbirliğinin ana amaçlarından birinin çatışmaları bertaraf etmek olduğu düşünüldüğünde, bu amaç ve çıkar çatışmalarının da sonlandırılması gerekebilir. Bu durum, kişisel çıkar/ haz hipotezi ile açıklanmaktadır (Kristjánsson, 2008: 9).

Birey topluma; dışlanma, kınanma, suçlanma, reddedilme, kabul edilmeme durumundan kaçınmak ve kabul edilme, onaylanma, uygun görülme, olumlu saygınlık kazanmak için uyum sağlar (Gass ve Seiter, 2014: 132). Kişisel çıkarım hipotezi, bireyin uyum sürecindeki kişisel çıkarımlarına ilişkin görüşüne dayanan bir faydacılık türüdür. Birey çıkarları her zaman grup çıkarları ile uyum sağlamayabilir. Böyle bir

durumda grup çıkarları kişisel çıkarların üzerinde tutulabilir. Zira, birey grupta tutunmak ve mevcut statüsünü korumak ister. Ancak bu durum her birey için geçerli olmayabilir. Gruptan dışlanmış, kişisel tercihi bir grupta yer almak olmayan, sosyallikten uzak bazı kişiler gruba uyum sağlamak istemeyebilir. Bazen de kişisel tatmini sürekli değişkenlik gösteren ya da aradığını bulamayan bireyler, sürekli grup değiştirirler. Böyle durumlarda, bu bireyler dışlanma, kınanma, suçlanma, reddedilme, kabul edilmeme durumundan kaçınmak istemeyebilir. Hatta, kendi isteği ile de gruptan ayrılabilir. Gruptaki statüsünü korumak, reddedilmemek gibi durumları kişisel çıkarı olarak gören normal ve makul bir bireyin, grup kararlarına uyum sağlama eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür (Insko ve Schopler, 1972: 324).

Grup kararları, yaşlıları yakından etkilemektedir. Kimsesi olmayan, bakıma muhtaç, hasta ya da ilerleyen yaşı nedeniyle hassas bir kişiliğe sahip bireyin içinde yer aldığı gruba uyum sağlaması kimi zaman zordur. Özgeci olmayan tavırlar sergileyen bireyin, grup kararlarına aykırı hareket etmesi faydasız sonuçlara neden olabilecektir. Aynı şekilde farklı nesillerden oluşan gruplarla yapılacak müşterek çalışmalarda genç nesilin sıkılgan tavırlar sergileyerek grup kararlarına aykırı hareket etmesi tüm gruplar için faydalı olmayan neticelere neden olabilecektir. Böylece uyum ortadan kalkacak, çatışmalar başlayacak ve çalışma başarısızlıkla sonuçlanabilecektir. Bu durum, geronteknolojinin geliştirilmesindeki en önemli engellerden biridir (Hamzah vd., 2014: 424).

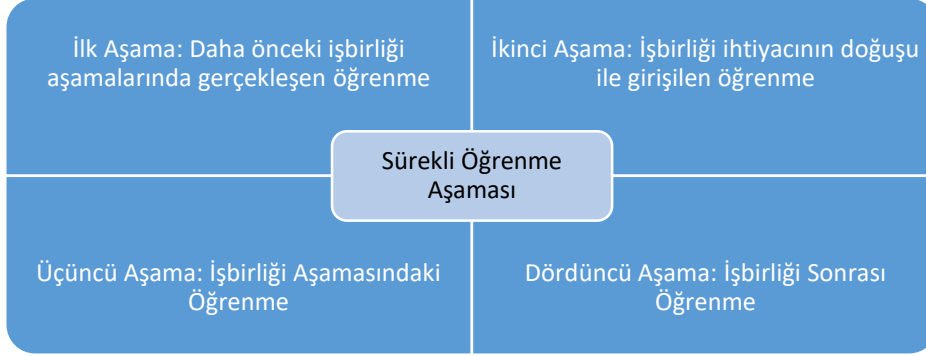
5.KUŞAKLARARASI İŞBİRLİĞİNDE ÖĞRENME AŞAMALARI

İşbirliği ve uyum belirli bir süreci gerektirir. Kuşaklararası işbirliği temelde bir öğrenme sürecidir. Nesilleri oluşturan gruplar arasındaki öğrenmeye dayalı etkileşim önceden gerçekleştirilecek bir hazırlık aşamasına ve takip eden süreçlere ihtiyaç duyar. Gruplara ve sosyal etkiye ilişkin yaklaşımlar bütün olarak düşünüldüğünde kuşaklararası etkileşim ve uyumun sağlanmasının belirli bir süreci gerektiği açıktır. Yaşlıların teknolojiye uyumlarının sağlanması, ürünlerin yaşlıların ihtiyaçlarına göre tasarlanması da aynı şekilde belirli bir sürecin ürünüdür. Bu süreçte eğitim ise önemli bir faktördür (Friebe ve Hertha, 2013: 12).

Eğitim, bireylerin ve grupların birbirleriyle olan ilişkilerinde çevre, grup, kültür ve bireylere ait bilgilerin iletişim vasıtası ile kuşaktan kuşağa aktarıldığı önemli bir araçtır. Eğitim, eşitsizlikleri giderebilen, çatışmaları ortadan kaldırabilen, geçmişe dair bilgiler vererek gelecek kuşaklara, aktarılan bilgi ile ilgili öngörü sağlayan, tecrübelerden faydalanmayı sağlayan, yetkinlikleri ortaya koyan, uyum faktörüdür. Kuşaklararası eşitsizlikte eğitimin rolü, toplumsal yeniden üretim olarak bilinmektedir (Collins, 1979: 114). Bu eşitsizliğin giderilmesini sağlayan kuşaklararası eğitimde, mesleki uzmanlaşma ve çocukluk döneminde ebeveynlerin çocuklarını sosyalleştirmesi aşaması önemlidir (Kohn, 1977: 236). Zira sosyalleşme ve eğitim ile birlikte çocuklara özgeci tavırlar aşılanabilir. Eğitim düzeyi düşük çocukların daha az özgeci tavırlar sergilediğine ilişkin yapılmış bir çalışma bu duruma örnek gösterilebilir (Bauer vd., 2014: 24).

Bireyler menfaatinin çatışması durumunda genel olarak bencil davranışlar sergiler. Bireyler önce kendisinin, ailesinin ya da tabii olduğu sosyal sınıfın çıkar ve menfaatlerine öncelik tanırırlar. Birey kendisine külfet yükleyeceğini bildiği halde bir başkasına yarar sağlayıcı hareket olan özgeci (altruizm) tavır da sergileyebilir (Campbell, 2006: 360). Özgeci ya da bencil davranışlar, sosyal sınıflar arasında kültürel bencilik (ethnocentrism) durumunu ortaya çıkarabilir (Brewer ve Campbell, 1976: 78). Her ne kadar kültürel bencilik, sosyal istikrarı desteklese de kültürleri anlamaya engel olabilir. Zira bir grubun kendi kültürüne ait gelenek ve göreneklere bir başka grubun kültürüne ait olanlarla karşılaştırmasında kendininkine üstünlük tanınması ön yargılara sebep ve kültürel yakınlaşmalara engel olur (Shepard, 2009: 76). Bencilliği azaltmak, özgecilik davranışını artırmak, kuşaklararası çatışmaları asgariye indirip belirli bir uyumu ortaya çıkarabilmek için eğitim gereklidir. Eğitim, kuşaklararası uyum için belirli bir süreci gerektirir. Bu nedenle kuşaklararası işbirliğinde şekil 1.' de gösterildiği şekilde beş temel öğrenme aşamasından bahsetmek mümkündür.

Şekil 1. Kuşaklararası İşbirliğinde Öğrenme Aşamaları Matrisi

İlk aşama, daha önceki işbirliği aşamalarında gerçekleşen öğrenme, kuşaklararası işbirliği ve uyum sürecinde planlanmış eğitimin öncesinde gerçekleşen süreci ifade eder. Kuşaklararası çatışmaların ve sorunların henüz farkında olunmadığı dönemler bu süreç içinde yer alır. İkinci aşamada işbirliği ihtiyacı, kendiliğinden ya da kuşaklardan gelen talepler doğrultusunda ortaya çıkar ve işbirliği süreci başlar. Eğitim planlaması ve öğrenme de bu ihtiyacın belirmesi ile gerçekleşir. Üçüncü aşamada, işbirliği ihtiyacı doğmuş ve öğrenme vasıtasıyla işbirliği süreci devam etmektedir. İşbirliği aşamasında, planlanmış eğitim ile istenen sonuca ulaşmak için gerçekleştirilen işbirliği projeleri farklı ve amaca uygun başkaca öğrenmeleri de beraberinde getirebilir. Dördüncü aşamada, işbirliği aşaması sona ermiş ancak etkileri devam etmektedir. Bu aşamadan sonra, işbirliği aşamasında öğrenilmiş bilgiler vasıtasıyla, güncel hayatta tecrübe edilen olaylar değerlendirilir. Bu aşama esasen öğrenilmiş bilgilerin uygulanmasını içerir. Sürekli öğrenme aşaması ise bu dört aşamanın her birinin içinde yer alır. Çünkü birey, çocukluktan yaşlılığa kadar geçen süreçte sürekli öğrenme aşamasındadır (Gibbons ve Philips, 1982). İşbirliği projelerinin yürütülmesi anlamında yukarıda saydığımız tüm süreçlerin önemi yanında gerontechnoloji açısından sürekli öğrenme aşamasının büyük önem arz ettiğini vurgulamak isteriz. Çevresi ile uyumu, değişen hayat şartları, fiziksel ve mental değişimleri nedeniyle zorlaşan yaşlıların sürekli öğrenme aşaması ile sürdürülebilir bir gerontechnoloji politikası oluşturulmalıdır (Doh vd., 2016: 116).

6.KUŞAKLARARASI İŞBİRLİĞİ PROGRAMLARI

“Bilgisayar Arkadaşları (computer buddies)” programı, 6-14 ila 55-85 yaş ve üzerindeki bireyleri bir araya getiren, farklı kuşakların birbirleriyle etkileşim içinde olmalarını sağlayan, bilgisayar ile ilgili birbirilerine bildiklerini yüz yüze öğretmek ve bu konuda yardımcı olmayı içeren bir programdır. (Kaplan vd., 2013: 32). “Büyük Anne- Baba İle Torunları Projesi”, dil ve kültür farklılıklarının 6-14 ila 55-85+ yaşları arasındaki bireyler arasında paylaşıldığı, teknolojinin bilgi aktarımı yolu ile teşvik edildiği bir programdır. Yaşlı insanların toplumdan soyutlanması ve yalnızlık duygusunu azaltmak, kuşaklararası iletişimi ve anlaşılmayı artıran, kültürel miras ve dijital arşivleme konularında genç bireylere vurgu yaparak formel ve informal eğitim fırsatlarını artırmak için İngiltere’ de “Historypin” adında bir program düzenlenmektedir. Historypin programı ile bireylerin geçmişlerinde yaşadıkları teknolojiye dair tecrübeleri, genç kuşaklarla paylaşmakta, böylece kuşakların birbirlerini anlaması sağlanmaktadır (Historypin, 2013). Amerika’da Pace Üniversitesi’nin “Kuşaklararası Programlama” programı ile yaşlı bireylerin bilişsel fonksiyonlarının artırılması, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, 15- 24 yaş aralığındaki öğrenciler ile yaşlı bireylere yönelik tutumları pozitif yönde artırmak ve onlara aktif destek olmak amaçlanmıştır (Kaplan vd., 2013: 30). Bu türdeki programlar yaşlıların yeni teknoloji ile ilgili bilgilerini artırmakta, gençlerin eski teknoloji ile ilgili bilgi edinmesini sağlamakta, böylece iki yönlü bir bilgi alışverişi doğmaktadır. Bu iletişim ve öğrenme programları kuşakların birbirini daha iyi anlamalarını, eksik yönlerini görerek teknolojiye farklı gözden bakmalarını sağlamaktadır.

Pieri ve Diamantinir’ e (2010) göre; kuşaklararası ve kuşak içindeki alışverişin meydana getirmiş olduğu destek, bilgiyi hayatta tutabilmek ve hafıza çizgisini koruyabilmek için insan kaynakları ve sosyal sermayenin avantajlarına sahip olmak, bilgi alışverişi, birey güçlendirme ve sosyal destek temelli “Bellek Hattı Projesi”, kuşaklararası işbirliği için önem arz etmektedir (s. 2422).

Giderek zayıflayan hafızası, fiziksel gücü, sosyal ilişkileri ile kendini yalnız hissetmeye başlayan yaşlı insanı anlayabilmek, ona yardımcı olabilmek bu tür projelerin hayata geçirilmesi ile mümkündür. Teknolojik ilerlemeye eşlik eden taleplerle desteklenmiş ve yenilikçi teknolojiye ilgi duyan kişilerin geri kalmışlık/ demode olma algı düzeyinin düşük olduğu

yapılan çalışma ile tespit edilmiştir (Kaspar, 2004: 44). Sosyal destek, duygusal yalnızlığı dolaylı yönden etkilemekteyken, sosyal yalnızlığı doğrudan etkilemektedir (Schnittger vd., 2012: 336). Yaşlıların sosyal yalnızlığa kapılmamaları, teknolojik ilerlemelere uyum sağlamaları, geri kalmışlık duygusundan kurtulabilmelerini sağlamak, özellikle ruhsal dengelerini koruyabilmelerini sağlamak açısından kuşaklararası işbirliği programları önem arz etmektedir.

SONUÇ

İnsanoğlunun yaşlanma gerçeği karşısında geronteoloji alanında yapılacak çalışmaların önemi giderek artmaktadır. Bu çalışmaların, toplumun temelini oluşturan aileden başlaması doğru sonuca ulaşmak açısından gereklidir. Aile içi uyumun geronteolojide kuşaklararası işbirliğini sağlayabilmesi için ilişkisel, duygusal, uzlaşımsal, işlevsel, normatif ve yapısal dayanışmaya önem verilmelidir. Bu durum, sürekli öğrenme sürecinde eğitim, kuşaklararası dayanışma ve işbirliği projeleri ile gerçekleştirilebilir (Geronteology, 2016).

Bireysel engellenme durumu, grup hareketinin bireylere etkisi, sosyal bağların gücü, sosyal kıyas, sosyal bilgi edinme, toplumsal hareketlerden kazanılan bilgi, liderlik, kişisel çıkar kuşaklararası işbirliğini etkileyen önemli unsurlardır. Çünkü, sosyal etkiler, birey ile gruplar arasındaki ilişkiler farklı kuşaklardan oluşan gruplarla yapılacak ortak çalışmaların başarısına etki eder. İlerleyen yaşı nedeniyle fiziksel ve ruhsal zayıflık yaşayan, algısal sorunlarla başa çıkmaya çalışan, sosyal yalnızlığının üstesinden gelmeye çalışan, hızla değişen çevresindeki gelişmelere uyum sağlamaya çalışan yaşlıların tüm bu engellere rağmen hayata tutunma isteği ve motivasyonunu kazandırmak adına gerçekleştirilecek işbirliği projeleri toplumsal fayda sağlar. Tüm bu faktörler geronteolojide kuşaklararası işbirliğinde, birlikte düşünülmelidir. Ayrıca, bu işbirliğinin belirli bir öğrenme aşamasını gerektirdiği de unutulmamalıdır. İnsanın sürekli öğrenen bir varlık oluşu onu, bu öğrenme aşamasının tüm safhasında yer alan ve değişen şartlara uyum sağlayabilen bir konuma getirmiştir. Sürekli öğrenen, değişime karşı uyum sağlayabilen bireyin geronteoloji açısından kuşaklararası işbirliğinin gerçekleştirilebilmesi için aileden başlayan ve gruplar arası uyuma dayanan bir işbirliği sürecinin başlatılması gerekmektedir. Aileden başlatılacak işbirliği

sürecinin örgün ve yaygın eğitim, kamu spotları, görsel ve işitsel iletişim ağları kullanılarak desteklenmesi, geronteknoloji açısından önemlidir. Kuşaklararası işbirliği açısından, kuşaklararası işbirliği programlarının yürütülmesi ve desteklenmesi gereklidir. Düzenlenecek programların gerontoloji, geronteknoloji, gruplar arası yaklaşımlar ve aile faktörleri düşünülerek gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Programların yasal olarak desteklenmesi, üniversitelerin programların yürütülmesinde öncü rol oynaması, geronteknolojide kuşaklararası işbirliğine önemli katkılar sağlayacaktır. Ayrıca, geronteknolojide kuşaklararası işbirliği **ile ilgili nitel ve nicel araştırmaların artırılması yürütülecek programların ve geronteknolojinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.**

Kuşaklararası işbirliği, bireyleri bir araya getiren grup çalışmaları, bilgisayar ortamında sanal grup çalışmaları gibi karşılıklı iletişimin etkin olarak kullanılabilmesi için programlar ile gerçekleştirilmelidir. İşbirliğinde bireylerin duygu ve düşüncelerini öğrenebilmek için anketler, mülakat, gözlem, beyin fırtınası, deneyimle öğrenmeyi ifade eden eylem öğrenimi, konferans veya tartışma, sorunların taklit edilmesi yolu ile öğrenmeyi sağlayan rol oynama gibi bazı eğitim teknikleri kullanılabilir (Bingöl, 2014: 308; Şahin, 2005: 442). Birey güçlendirme ve sosyal destek temelli “Bellek Hattı Projesi”, “Bilgisayar Arkadaşları (computer buddies)”, “Büyük Anne- Baba İle Torunları Projesi”, “Historypin”, “Kuşaklararası Programlama” gibi programlar ile yaşlı bireyin geronteknolojik ürünlere algısının değiştirilmesi, bu ürünleri kullanımı ve kabulü sağlanabilir. Bu programlar bireyin yüz yüze öğrenmesini, sosyalleşmesini, öğrenme sonucundaki tutumları konusunda geri besleme sağlamayı hedefleyen programlardır. Ayrıca, kuşaklararası işbirliği ve geronteknoloji ilişkisi konusunda akademik araştırmalar ve sosyal projeler açısından teşvik edici politikalar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

Allen, V. L., Newtson, D. L. (1968). Conformity, Anticonformity and Independence, University of Wisconsin—Madison.

Averill, J. R. (1982). Anger and Aggression: An Essay on Emotion, Springer Science ve Business Media.

Bauer, M., Chytilová, J., Pertold-Gebicka, B. (2014). Parental background and other-regarding preferences in children. *Experimental Economics*, 17, ss. 24-46.

- Baumeister, R. F., Bushman, B. (2007). *Social Psychology and Human Nature*, Brief Version, Cengage Learning.
- Bengtson, V. L., Roberts, R. E. L. (1991). Intergenerational Solidarity in Aging Families: An Example of Formal Theory Construction, *Journal of Marriage and the Family*, 53, ss. 856-870.
- Berg, P. v. d., Kemperman A., Kleijn, B. d., Borgers, A. (2016). Ageing and loneliness: The role of mobility and the built environment, *Travel Behaviour and Society*, 5, ss. 48–55.
- Bingöl, D (2014). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Beta, İstanbul.
- Bouma, Herman (1992): Gerontechnology: making technology relevant for the elderly. Herman Bouma and Jan A. M. Graafmans (eds.), "Gerontechnology" içinde, Amsterdam: IOS Press, ss. 1–5.
- Brewer M. B., Campbell, D. T. (1976). *Ethnocentrism and Intergroup Attitudes: East African Evidence*, Sage Publications.
- Campbell, D. T., Baum, J. A. C., McKelvey, B. (1999). *Variations in Organization Science: In Honor of Donald T Campbell*, Sage.
- Campbell, R. L. (2006). Altruism in Auguste Comte and Ayn Rand, *The Journal of Ayn Rand Studies*, 7, No. 2, ss. 357–369.
- Campbell, A. L. (2009): Is the Economic Crisis Driving Wedges Between Young and Old? Rich and Poor? *Generations – Journal of the American Society on Ageing*, 33, No. 3, ss. 47–53.
- Chua, P.-H., Jung, Y., Lwin, M. O., Theng, Y.-L. (2013). Computers in Human Behavior, 29, ss. 2303–2311.
- Collins, R. (1979). *The Credential Society: a Historical Sociology of Education and Stratification*. Academic Press, New York.
- Craighead, W. E., Nemeroff, C. B. (2001). *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science: Third Edition*, 2, John Wiley ve Sons.
- Davidson, R. J., Scherer, K. R., Goldsmith, H. H. (2003). *Handbook of Affective Sciences*, Oxford University Press.
- Davis, F. D., Bagozzi, R. P., Warshaw, P. R. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models, *Management Science*, 35 (8), ss. 982– 1003.
- Deist, F. L., Latouille, M. (2016). Acceptability Conditions for Telemonitoring Gerontechnology in the Elderly Optimising the Development and Use of This New Technology, *IRBM* 37, 284–288.
- Deutsch, M., Gerard, H. B. (1955). A Study of Normative and Informational Social Influences upon Individual Judgment, *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 51 (3), ss. 629- 636.
- Doh, H. S., Kim, M. J., Shin, N., Song: M., Lee, W. K., Kim: (2016). The effectiveness of a parenting education program based on respected parents ve respected children for mothers of preschool-aged children, *Children and Youth Services Review*, 68, ss. 115–124.
- Dollard, J., Doob, L. W., Miller, N. E., Mowrer, O. H., Sears, R. R. (1939). *Frustration and Aggression*, New Haven, Yale University Press, Conn.
- Egolf, D. B. (2001). *Forming Storming Norming Performing: Successful Communications in Groups and Teams*, Writers Club Press.
- Eysenck, M. W. (2005). *Psychology for AS Level*, Taylor ve Francis.

Eysenck, M. W. (2015). AQA Psychology: AS and A-level Year 1: Sixth Edition, Psychology Press.

Festinger, L. (1950). Theory and Experiment in Social Communication, Research Center for Dynamics, Institute for Social Research, University of Michigan.

Fozard, J. L., Rietsema, J., Bouma, H., Graafmans, J. A. M. (2000). Gerontechnology: Creating Enabling Environments for The Challenges and Opportunities Of Aging, Educational Gerontology, 26 (4), ss. 331-344, DOI:10.1080/036012700407820.

Friebe, J., Hertha, B. S. (2013). Activities and barriers to education for elderly people, Journal of Contemporary Educational Studies, 1, ss. 10-26.

Gass, R. H., Seiter, J. S. (2014). Persuasion: Social Influence and Compliance Gaining, Routledge.

Gerard, H., Miller, N. (1975). School Desegregation, Springer Science ve Business Media.

Gerontechnology (2016). An Innovative Gerontechnology Program: A Distinctive Intergenerational Computing Approach, <http://www.csis.pace.edu/gerontechnology/> (09.07.2016).

Gibbons, M., Philips, G. (1982). Self-Education: The Process of Life-Long Learning, Canadian Journal of Education / Revue canadienne de l'éducation, 7 (4), ss. 67-86.

Gilbert, D., Fiske, T., Lindzey, G. (1998). The Handbook of Social Psychology, Mass.

Giles, H., Gasiorek, J. (2010). Intergenerational communication practices. K. W. Schaie ve S. L. Willis (Eds.), Handbook of the psychology of aging (ss. 233-248), Academic Press, US.

Giles, H., Noels, K. A., Williams, A., Ota, H., Lim, T. S., Ng: H., Ryan, E. B., Somera, L. (2003). Intergenerational communication across cultures: Young people's perceptions of conversations with family elders, non-family elders and same-agepeers. Journal of Cross-Cultural Gerontology, 18 (1), ss. 1-32.

Glass, A. P., Plaats, R. S. V. (2013). A conceptual model for aging better together intentionally, Journal of Aging Studies, 27, ss. 428-442.

Glasser, T. L., Salmon, C. T. (1995). Public Opinion and the Communication of Consent, Guilford Press.

Hamada, K., Yanagihara, M. (2016). Intergenerational altruism and the transfer paradox in an overlapping generations model, The Quarterly Review of Economics and Finance, 59, ss. 161-167.

Hamzah: R., Suandi, T., Krauss: E., Hamzah, A., Tamam, E. (2014). Youth hedonistic behaviour: moderating role of peer attachment on the effect of religiosity and worldview, International Journal of Adolescence and Youth, 19 (4), ss. 419-433, DOI: 10.1080/02673843.2014.942793.

Hassin, R. R., Ochsner, K. N., Trope, Y. (2010). Self Control in Society, Mind, and Brain , Oxford University Press.

Heider, F. (2012). The Psychology of Interpersonal Relations, Psychology Press.

Historypin (2013). Historypin in the Community, http://about.historypin.org/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Historypin_in_the_community_sm.pdf (10.06.2016).

Hjälml, A. (2012). "Because we know our limits": Elderly parents' views on intergenerational proximity and intimacy, Journal of Aging Studies, 26, ss. 296-308.

- Hummert, M. L. (2010). Age group identities, stereotypes, and communication. H. Giles: A. Reid, ve J. Harwood (Eds.), "The dynamics of intergroup communication" içinde. Lang, New York, ss. 42-52.
- Insko, C. A., Schopler, J. (2013). *Experimental Social Psychology: Text with Illustrative Readings*, Academic Press, NY.
- Insko, C. A., Schopler, J. (1972). *Experimental Social Psychology: Text with Illustrative Readings*, Academic Press, NY.
- Izuhara, M. (2010). New patterns of family reciprocity policy challenges in ageing societies, M. Izuhara (ed.), *Aging and intergenerational relations, Family reciprocity from a global perspective* (ss.), UK, The Policy Press.
- Jarrott: E. (2010). Programs that affect intergenerational solidarity, M. A. C. Saco: Zelenev (Ed.), *Intergenerational Solidarity, Strengthening Economic and social ties* (ss. 113-127), NY, Palgrave Macmillan.
- Javrh, P., Kalin, J. (2010). Critically responsible teachers, schools' modernisation and intergenerational cooperation, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, ss. 5006-5011.
- Kaplan, M., Sanchez, M., Shelton, C., Bradley, L. (2013). *Using Technology to Connect Generations. Profiles of Highlighted Programs*. University Park, PA: Penn State University ve Washington D.C.: Generations United, <http://extension.psu.edu/youth/intergenerational/program-areas/technology>, ET: 09.07.2016.
- Kaspar, R. (2004). Technology and Loneliness in Old Age. *Gerontechnology*, 3 (1), ss. 42-48.
- Kassinove, H. (2013). *Anger Disorders: Definition, Diagnosis, And Treatment*, Taylor ve Francis.
- Kohn, M. L. (1977). *Class and Conformity: a Study in Values: With a Reassessment*, Second Ed., The University of Chicago Press, USA.
- Kristjánsson, K. (2008). Hiltonism, hedonism and the self, *Ethics and Education*, 3 (1), ss. 3-14, DOI: 10.1080/17449640802015194.
- Kruglanski, A. W., Stroebe, W. (2011). *Handbook of The History of Social Psychology*, Psychology Press.
- Large, A., Nasset, V., Beheshti, J., Bowler, L. (2006). bBonded designQ: A novel approach to intergenerational information technology design, *Library ve Information Science Research*, 28, ss. 64 - 82.
- Levine, J. M. (2013). *Group Processes*, Psychology Press.
- Majumdar, R. (2005). *Marketing Research - Text, Applications And Case Studies*, New Age International.
- MacCallum, J., Palmer, D., Wright, P., Potvin, W. C., Brooker, M., Tero, C. (2010). Australian Perspectives: Community Building Through Intergenerational Exchange Programs, *Journal of Intergenerational Relationships*, 8 (2), ss. 113-127, DOI: 10.1080/15350771003741899.
- Melo, R. C., Silva, M. J., Parreira, P. (2014). Effective leadership: Competing Values Framework, Centeris 2014 - Conference on Enterprise Information Systems / Projman 2014 - International Conference on Project Management / HCIST 2014 - International Conference on Health and Social Care Information Systems and Technologies, *Procedia Technology*, 16, ss. 921 - 928.

Merz, E. M., Schuengel, C., Schulze, H. J. (2007). Intergenerational solidarity: An attachment perspective, *Journal of Aging Studies*, 21, ss. 175–186.

Mukherjee: (2016). Leadership network and team performance in interactive contests, *Social Networks*, 47, ss. 85–92.

Murayama, Y., Yasunaga, H. O. M., Nonaka, K., Takeuchi, R., Nishi, M., Sakuma, N., Uchida, H., Shinkai:, Fujiwara, Y. (2015). The effect of intergenerational programs on the mental health of elderly adults, *Aging ve Mental Health*, 19 (4), ss. 306-314, DOI: 10.1080/13607863.2014.933309

Nielsen, W. R., Saccoman, J. L., Nykodym, N. (1995). "Individual influence in organizational change", *Leadership ve Organization Development Journal*, 16 (1), ss. 35 - 39: <http://dx.doi.org/10.1108/01437739510076458>.

Paulus, P. B. (1989). *Psychology of Group Influence: Second Edition*, Psychology Press.

Pecchioni, L. L., Wright, K. B., Nussbaum, J. F. (2005). *Life- Span Communication*. L. E. A., New Jersey.

Petersen, J., Thielke:, Austin, D., Kaye, J. (2015): Phone behaviour and its relationship to loneliness in older adults, *Aging ve Mental Health*, 20 (10), ss. 1084-1091, DOI: 10.1080/13607863.2015.1060947

Pieri, M., Diamantinir, D. (2010). Young people, elderly and ICT, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, ss. 2422–2426.

Prezza, M., Pacilli, M. G., Dinelli, S. (2004). Loneliness and new technologies in a group of Roman adolescents, *Computers in Human Behavior*, 20, ss. 691–709.

Rabbie, J. M. (1982). The effects of intergroup competition and cooperation on intragroup and intergroup relationships. V. J. Derlega & J. Grzelak (Eds.), *Cooperation and helping behavior: Theories and research içinde* (ss. 123-149). New York: Academic Press.

Reis, L. S., Reis, G., Barroso, J., Pereira, A. (2012). AMIGA - An interactive musical environment for Gerontechnology, *Procedia Computer Science, Proceedings of the 4th International Conference on Software Development for Enhancing Accessibility and Fighting Info-exclusion (DSAI 2012)*, 14, ss. 208 – 217.

Ryan, E. B., Kwong See:, Meneer, W. B., ve Trovato, D. (1992). Age-based perceptions of language performance among young and older adults. *Communication Research*, 19, ss. 423–443.

Ryan: E., Campbell, K. A., Rigby, P. J. (2007) Reliability of the family impact of assistive technology scale for families of young children with cerebral palsy, *Arch Phys Med Rehabil*, 88 (11), ss. 1436-1440.

Schmitt, E., Hinner, J., Kruse, A. (2015). Potentials of survivors, intergenerational dialogue, active ageing and social change, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 171, ss. 7 – 16.

Schneider, D. J. (1976). *Social Psychology*, Addison-Wesley Pub. Co.

Schnittger, R. I. B., Wherton, J., Prendergast, D., Lawlor, B. A. (2012) Risk factors and mediating pathways of loneliness and social support in community-dwelling older adults, *Aging ve Mental Health*, 16 (3), ss. 335-346, DOI:10.1080/13607863.2011.629092.

Shepard, J. M. (2009). *Sociology*, Cengage Learning.

Sherif, M. (1966). In common predicament: Social psychology of intergroup conflict and cooperation, Houghton-Mifflin, Boston.

Szydluk, M. (2008). Intergenerational Solidarity and Conflict, *Journal of Comparative Family Studies*, 39 (1), Intergenerational Relations: Evidence from East and West, ss. 97-114.

Susanto, T. D., Aljoza, M. (2015). Individual Acceptance of e-Government Services in a Developing Country: Dimensions of Perceived Usefulness and Perceived Ease of Use and the Importance of Trust and Social Influence, *Procedia Computer Science*, 72, ss. 622 – 629.

Şahin, Ç (2005). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Beyin Fırtınası Yöntemi Ve Uygulaması, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14 (1), ss. 441- 450.

Tajfel, H., Turner, J. C. (1985) The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel ve W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relations* (2nd ed.). Nelson- Hall, Chicago, ss. 7-24.

Tajfel, H. (1978) The achievement of group differentiation. H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations*, Academic Press, London, ss. 77-98.

Tajfler, H. (1978): *Differentiation between social groups*, Academic Press, London.

Turner, J. C. (1991). *Social influence*, Open University Press.

United Nations (2013). *World Population Ageing 2013*, Erişim: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/ageing/WorldPopulationAgeing2013.pdf> (15.06.2016).

United Nations (2015). *World Population Prospects The 2015 Revision: Key Findings and Advance Tables: I*, Erişim: <http://esa.un.org/unpd/wpp/Publications/Files/Key Findings WPP 2015.pdf> (14.06.2016).

Vernon, A. E. (1999). Designing for Change, *Child ve Youth Services*, 20 (1-2), ss. 161-173, DOI: 10.1300/J024v20n01_12.